

1/2003 BESKYDY

zpravodaj správy chráněné krajinné oblasti

Úvodník / F. Jaskula.....	1
TÉMA ČÍSLA	
CHKO Beskydy se představuje (poslání CHKO) / J. Lehký.....	2
Činnost Správy CHKO Beskydy v roce 2002 / F. Jaskula a kol.	3
30 let CHKO Beskydy v datech / J. Lehký.....	5
CHKO Beskydy na internetu / P. Wolf.....	6
PŘÍRODA BESKYD	
Vzácné druhy ptáků na Lysé hoře / D. Křenek.....	7
Přírodní památka Uherská / M. Škrott.....	8
Maloplošná zvláště chráněná území CHKO Beskydy (mapka).....	8
INFORMACE	
Kácení dřevin rostoucích mimo les / P. Popelář	10
NATURA 2000 / M. Derková	11
Správa CHKO Beskydy – kde nás najdete, kontakty.....	12
Kdo je kdo na SCHKO - odd. obecné ochrany přírody / J. Pnioková.....	13
VALAŠSKÁ KRAJINA	
Osídlení a lidová architektura / V. Halamíčková.....	14
AKTUALITY	
Sčítání rysů a vlků v CHKO Beskydy / D. Bartošová.....	15
Upozornění pro chovatele hospodářských zvířat v oblasti Beskyd / D. Bartošová.....	15
Projekt „ Javornický hřeben - naše společné přírodní a kulturní dědictví “.....	16
Nové publikace , na kterých se podílela Správa CHKO Beskydy.....	16

šafrán karpatský

ÚVODNÍK

Vážení čtenáři,
v letošním roce oslavuje Chráněná krajinná oblast Beskydy 30 let od svého vyhlášení. Malebné území se svěbytnou kulturou, tvořené mozaikou lesů a zemědělské krajiny, starých dřevěnic i novostaveb, oblych vrchů a hlubokých údolí. Hory, které jsou domovem mnoha vzácných druhů rostlin a živočichů, ale také více než sta tisíc lidí. Třeba tak by se dala charakterizovat CHKO Beskydy. Posláním chráněné oblasti je právě uchování přírodního bohatství a rozmanitosti.

Jednou z cest jak k tomu přispět, je lépe informovat širokou veřejnost o cílech, důvodech či záměrech ochrany přírody. Právě tento úkol na sebe bere obnovený zpravodaj CHKO Beskydy, jehož první číslo máte před sebou. Toto číslo je poněkud zvláštní, neboť se Vám budeme snažit představit CHKO a činnost její správy.

V dalších číslech by měl zpravodaj přinášet informace

o ochraně beskydské přírody a jejích důležitých změnách, o nových chráněných územích, zajímavých kauzách, dotacích Programu péče o krajinu, stavební činnosti, problematice velkých šelem atd. Nedílnou součástí by měly být i zajímavosti z beskydské přírody a krajiny. Chceme dát prostor i organizacím a lidem, kterým ochrany přírodního a kulturního dědictví Beskyd není lhostejná. Přivítáme i příspěvky, názory, dotazy a náměty Vás, našich čtenářů.

Zpravodaj bude vycházet podle potřeby, minimálně však dvakrát ročně. Je určen všem zájemcům o ochranu přírody v Beskydech, spolupracovníkům Správy CHKO, obcím a městským úřadům na území CHKO Beskydy, měl by být přístupný v knihovnách a na internetu.

Co dodat na závěr? Snad jen přání mnoha nevšedních zážitků v překrásné beskydské přírodě.

František Jaskula
vedoucí Správy CHKO Beskydy

POSLÁNÍ CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI BESKYDY

Chráněná krajinná oblast Beskydy byla zřízena výnosem MK ČR č. 5373/73 ze dne 5. března 1973 na části území okresů Vsetín, Nový Jičín, Frýdek-Místek. Svou rozlohou 1200 km² je největší chráněnou krajinnou oblastí v ČR.

Chráněné krajinné oblasti jsou územím, které se stát snaží chránit před lidským jednáním znehodnocujícím krajinu, druhovou bohatost ekosystémů, historickou sídelní strukturu. Hospodářské využití oblasti je možné a provádí se dle zón odstupňované ochrany tak, aby se pokud možno udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a ekologické funkce. Rovněž rekreační využití území je přípustné pokud nepoškozuje přírodní hodnoty. Nejprísnejší ochrana se vztahuje na 1. zónu (pouhých 5,6 % rozlohy CHKO Beskydy).

Území CHKO Beskydy představuje přírodovědně a krajinářsky poměrně zachovalý krajinný celek nejvyšších karpatských pohoří na našem území. K největším přírodním pozoruhodnostem oblasti patří zbytky pralesovitých porostů, druhově bohaté louky a pastviny s výskytem orchidejí, unikátní pseudokrasové jevy a výskyt velkých šelem. Kromě přírodních krás a hodnot jsou Beskydy pověstné svou typickou lidovou architekturou.

SPRÁVA CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI BESKYDY

Správa CHKO Beskydy je orgánem ochrany přírody a současně odbornou organizací ochrany přírody pro území CHKO. Její působnost je vymezena v § 78 zákona 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny v platném znění. Správa CHKO Beskydy, za jejíž sídlo bylo zvoleno významné hospodářské a turistické středisko Rožnov pod Radhoštěm, je organizační součástí Správy Chráněných krajinných

oblastí České republiky se sídlem v Praze.

Odvolačím orgánem proti rozhodnutím Správy CHKO Beskydy je Ministerstvo životního prostředí ČR, odbor výkonu státní správy Ostrava.

STRUČNÝ PŘEHLED HLAVNÍCH ÚKOLŮ SPRÁVY CHKO BESKYDY

Usměrňování lesního a zemědělského hospodaření, výstavby a dalších činností tak, aby nedocházelo k poškozování krajinného rázu a přírodního prostředí.

Záchrana původního genofondu rostlin a živočichů, obnova druhové rozmanitosti ekosystémů.

Usměrňování vývoje a aktivní péče o přírodní rezervace a přírodní památky, podle plánů péče o tato maloplošná zvláště chráněná území.

Vyhlašování přírodních rezervací, přírodních památek, přechodně chráněných ploch a příprava plánů péče o všechna zvláště chráněná území v CHKO.

Provádění a koordinace přírodovědných výzkumů v oblasti; dokumentační činnost.

Strážní a informační služba, přednášková a publikační činnost, vydávání informačních a propagačních materiálů, zřizování naučných stezek.

V odůvodněných případech projednání přestupků a protiprávního jednání a ukládání pokut.

Jiří Lehký

ČINNOST SPRÁVY CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI BESKYDY V ROCE 2002

Výkon speciální státní správy

Zákonem o ochraně přírody a krajiny (č. 144/92 Sb. ve znění pozdějších novel) byl Správě Chráněné krajinné oblasti Beskydy svěřen výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny na území největší CHKO v republice. Více než 6000 čísel jednacích z roku 2002 svědčí o tom, že Správa CHKO z této činnosti oproti předchozím rokům nijak nepolevila. Vyдалa 2478 stanovisek a souhlasů, 463 odborných stanovisek a 79 rozhodnutí. Správa poskytla 168 odpovědí na žádosti o poskytnutí informací.

Odborná činnost

Jednou ze stěžejních odborných činností, které Správa CHKOB zajišťuje, jsou inventarizační průzkumy (IP) jednotlivých maloplošných zvláště chráněných území. V roce 2002 byly provedeny botanické IP pro navrhovanou PR Losový, PP Stříbrník, PP Pod Jurášskou, PP Poskla, NPR Pulčín-Hradisko a PR V Podolánkách. Pro navrženou PR Losový byl proveden ještě entomologický IP zaměřený na faunu motýlů.

V únoru Správa CHKOB organizovala tradiční mapování velkých šelem (vlk, medvěd, rys), které je součástí dlouhodobého sledování a vyhodnocování výskytu velkých šelem v regionu. Její pracovníci se podíleli na mapování, shromažďování a zpracovávání údajů pro NATURU 2000 (např. rozšíření oměje *Aconitum firmum ssp. moravicum*, některých obojživelníků a vybraných druhů ptáků – puštíka bělavého, chrástala polního, strakapouda bělohřbetého...).

V roce 2002 proběhlo vyhledávací řízení pro nové maloplošné zvláště chráněné území - Přírodní památku Uherská a přehlášení stávající přírodní rezervace Galovské lúky, jejíž výměra se více než zdesetinásobila (původní výměra 1,95 ha; nyní 21,55 ha). Pro obě chráněná území byly vypracovány

a schváleny plány péče.

Praktická péče o krajinu

V loňském roce bylo na praktickou péči o krajinu uvolněno celkem 2.668 800,-Kč. V rámci Programu péče o krajinu to bylo 39 akcí s celkovými

náklady 764 800,-Kč; z managementových prostředků SCHKOB bylo realizováno 38 akcí za 1.904 000,-Kč. Vzhledem k rozsahu lesního půdního fondu (v CHKO zaujímá asi 2/3 plochy) a stavu lesních porostů, byly, stejně jako v minulých letech, nemalé prostředky použity na zlepšení druhové a prostorové skladby lesů. Byly

podporovány stanovištně původní dřeviny, včetně jejich ochrany před škodami zvěří.

Na zemědělském půdním fondu byly prostředky směřovány na údržbu rezervací a 1.zón kosením či výřezem náletu. Oproti předcházejícím rokům více podpořena údržba krajiny pastvou ovcí. Pastva probíhala v 1. a 2. zónách CHKO, především na hřebenech

Javorníků a na hřebeni Radhoštských Beskyd. Pro zvýšení druhové diverzity prostředí a zvláště na podporu obojživelníků byly obnoveny tůňe v PP Rákosina ve Stříteži. Bylo provedeno zaměření navrhované PP Těšiňoky. Pokračovala údržba a vybudování protierozních opatření na trase naučné stezky Kněhyně – Čertův mlýn a údržba Naučné stezky Hradisko.

V rámci Programu revitalizace vodních toků byla připravena projektová dokumentace a získáno stavební povolení k revitalizační úpravě toku Kněhyně v úseku 2.1 – 2,4 km a vyplaceny poplatky za trvalé odnětí pozemku z funkce lesa. Jedná se o první alternativní řešení úprav horského toku v oblasti karpatského flyše.

Výchovná a propagační činnost

Přestože Správa CHKOB nemá pracovníka výhradně pro ekologickou výchovu a informační službu, je této problematice věnována značná pozornost. Činnost lze rozdělit do několika okruhů. Mezi tradiční formy patří přednášky – pracovníci Správy CHKOB jich v loňském roce uspořádali 14 pro cca 400 posluchačů - přednášky na téma "Příroda Beskyd" a "Velké šelmy v Beskydech".. Dvanácti exkurzí vedených odbornými pracovníky Správy se zúčastnilo více než 250 spokojených návštěvníků CHKO. Správa CHKO Beskydy provozuje 3 naučné stezky (Hradisko; Radegast; Čertův mlýn), které každoročně navštíví odhadem přes 100 000 lidí.

Aktivně spolupracujeme se školami (praxe, vedení odborných prací) i médií (rozhovory, tiskové konference). Pro veřejnost připravujeme propagační a informační letáčky a systém informačních panelů o CHKO a jednotlivých rezervacích. U příležitosti Evropského dne parků (24.5.) jsme

stejně jako v předchozích letech vyhlásili akci "Uklidme Beskydy". Správa CHKO spolupracuje s několika nevládními ekologickými organizacemi - ČSOP, Děti Země, občanská sdružení Ochrana vod, Act-aea – společnost pro přírodu a krajinu, Beskydčan ad. Před Vánoce vyšla výpravná publikace fotografa Petra Sikuly "Beskydy panoramatické", na které Správa CHKO spolupracovala. Zvětšeniny fotografií z této knihy tvoří základ putovní výstavy k 30. výročí založení CHKO Beskydy.

Projekt IUCN - Efektivní komunikace pro zachování biodiverzity

Od července 2002 Správa CHKO Beskydy pracuje na projektu nazvaném pracovně "Vlk", který řeší problém způsobený tím, že chránění vlci napadají nedostatečně střežené

chovatelů ovcí k ochraně vlků a podpora chovu ovcí v oblasti jejich výskytu. Projekt potrvá do poloviny roku 2003.

Projekt - Vytváření partnerství v komunitách realizovaný ve Velkých Karlovicích. Ve spolupráci s nevládními organizacemi, obcí Velké Karlovice, Karlovským muzeem, řadou dobrovolníků a za finanční podpory nadace Partnerství byl realizován projekt, který umožnil bližší spolupráci zúčastněných stran a vyzvedl místní přírodní a kulturní bohatství. V rámci projektu byla instalována v Karlovském muzeu poměrně rozsáhlá výstava, byl vydán průvodce a informační materiály o přírodě Velkých Karlovic, materiály o NATUŘE 2000 a uspořádána fotosoutěž. Projekt se setkal s velmi kladným ohlasem.

Mezinárodní spolupráce

V rámci mezinárodní spolupráce se uskutečnilo několik výjezdních pracovních setkání se Správou CHKO Kysuce, CHKO Velká Fatra. Dále jsme uskutečnili několik konzultací se slovenskými a polskými odborníky na problematiku velkých šelem. Zúčastnili jsme se s příspěvkem konference o ochraně medvědů v Nové Sedlici (SR). Správa CHKO Beskydy pokračovala v přeshraniční spolupráci směřující k podpoře výskytu velkých šelem (rys, vlk, medvěd).

Dva pracovníci se zúčastnili studijní cesty do Velké Británie v rámci projektu "Vytváření partnerství v komunitách". Projekt zajišťovala nadace Partnerství ve spolupráci s anglickou nevládní vzdělávací organizací ICPL. Ředitelka ICPL Liz Hughs navštívila ve dnech 3. až 5. října

CHKO Beskydy a zúčastnila se vernisáže výstavy v rámci tohoto projektu ve Velkých Karlovicích (bližší o tomto projektu v dalším čísle zpravodaje).

Na pozvání krajského úřadu MS kraje se dva pracovníci účastnili třídní studijní cesty do Pitztského údolí v Rakousku. Posláním cesty bylo seznámení se s možnostmi rozvoje turistiky a rekreace ve zdejší oblasti a možné využití zkušeností pro podmínky Beskyd a Jeseníků.

Při realizaci projektu "Efektivní komunikace pro zachování biodiverzity" navštívil na 4 dny CHKO Beskydy

zástupce IUCN Frits Hesselink. O postupu Správy CHKO pak velmi uznale hovořil na hodnotícím semináři IUCN v Budapešti.

František Jaskula a kol.

ovce, které zase naopak pomáhají při údržbě krajiny. Jedná se o pilotní projekt realizovaný zvoleným týmem v rámci projektu IUCN "Partnerství pro přírodu". Projekt prosazuje metodu efektivní komunikace, což znamená mj. zapojení zúčastněných stran již na počátku projektu při jeho vytváření, znamená otevřenou spolupráci a další. Pracuje se pomocí netradičních technik zapojování veřejnosti. V projektu spolupracuje Správa CHKO Beskydy s farmáři. Cílem je změna přístupu

Strážní služba

Vzhledem k rozsahu a potřebám CHKO není kontrolní a strážní služba z důvodu nedostatečných finančních prostředků na dostatečné úrovni. V tomto roce zde působil jeden profesionální a 12 dobrovolných strážců. V blokovém řízení byly strážci uděleny 3 pokuty v celkové výši 500,- Kč.

30 LET CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI BESKYDY V DATECH

1972

Konkurz na místa zaměstnanců připravované Správy CHKO Beskydy.

1973

5.března vyhláška o zřízení Chráněné krajinné oblasti Beskydy. První 3 pracovníci mají kancelář v budově MNV v Rožnově.

Od 1.8.1973 byl vedoucím ing.arch.Milan Podzemný. Na konci roku měla Správa CHKOB, která je součástí Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody (KSPPOP) v Ostravě, 6 pracovníků. Již na podzim vzniká aktiv dobrovolných spolupracovníků, který během cca 5 let pokryl svou činností ve 13 okrscích celou CHKO (cca 70 členů). Od roku

1973 je Beskydách také trvale zaznamenáván výskyt medvěda.

1974

Vyšlo první číslo Zpravodaje CHKO Beskydy. Vycházel 1x ročně až do roku 1990 (celkem vyšlo 16 čísel + 1 zvláštní vydání v roce 1986).

1975

Začalo ochranné mapování, jehož výsledkem byla inventarizace mimolesní zeleně.

Z popudu SCHKO byla vyhlášena stavební uzávěra na výstavbu chat v katastru 13 obcí okresu Frýdek-Místek. V roce 1987 byla vyhlášena pro všechny obce okresu ležící v CHKOB.

1977

Sídlo Správy CHKO Beskydy se přesouvá do budovy dnešního železářství na náměstí.

Uzavřena dohoda o spolupráci s beskydskou Horskou službou.

1978

Revize maloplošných chráněných

území. Vyhlášena stavební uzávěra na výstavbu chat v katastrech obcí okresu Vsetín ležících v CHKOB.

1978-1979

Na přelomu roku došlo k výraznému teplotnímu zvratu (ochlazení o více než 30°C během 24 hodin), který následně vyvolal velmi rozsáhlé odumírání imisemi poškozených lesních porostů na hřebenech Beskyd.

1979

Na hřebeni Javorníků nad Velkými Karlovicemi byla vybudována, naučná stezka Javorníky-Družba, první celoročně veřejně přístupná NS v Beskydách (rekonstrukce 1989).

1980-1981

Probíhala rozsáhlá šetření o poškození chráněných území exhalacemi. 47% tehdejších rezervací na lesním půdním fondu bylo poškozeno.

1981

Otevřena Naučná stezka Radegast na radhoštském hřebeni, vybudovaná MNV Trojanovice za spolupráce SCHKOB

1984

Na slovenské straně Beskyd a Javorníků byla vyhlášena CHKO Kysuce.

1985

Vedoucím Správy CHKO Beskydy se stal ing.Jiří Kovařík.

1986

Bylo dokončeno zpracování Oborového dokumentu CHKO Beskydy, který měl sloužit jako podklad pro pořizování územně plánovací dokumentace

1989

Vyhlášena NPR Kněhyně –Čertův mlýn (největší rezervace CHKO Beskydy), NPR Pulčín-Hradisko a přehlášena NPR Radhošť. Otevřena naučná stezka Šance-Lysá hora; náhrada za zrušenou přírodovědnou stezku SPR Mionší (otevřena 1969, zrušena k 1.1.1989)

1990

Stěhování Správy CHKO Beskydy do současného sídla – nejstarší zděné budovy v Rožnově. Vedoucím Správy CHKO byl jmenován p.g. Jan Petřvalský.

1991

Došlo k reorganizaci Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody - vzniká Památkový ústav a Český ústav ochrany přírody (ČÚOP), pod který organizačně spadá i Správa CHKO Beskydy.

1992

Vstoupil v platnost nový zákon o ochraně přírody a krajiny č.114/92 Sb., který dal správám chráněných krajinných oblastí statut orgánu státní správy ochrany přírody, a tím i možnost přímo ovlivňovat dění v oblasti. CHKO Beskydy je zařazena do sítě Významných ptačích území (IBA).

1993

Rozbíhá se Program péče o krajinu (PPK) – dotační program MŽP, který Správě CHKO umožňuje aktivně pečovat o svěřené území. V prvních letech se dotace pohybují v řádech několika desítek tisíc Kč.

1994

V severovýchodní části CHKO (oblast Zadních Hor) se objevuje smečka vlků; vlci se stávají trvalou součástí beskydské fauny

1995

Rozdělením ČÚOP-u vzniká Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Správa chráněných krajinných oblastí České republiky, pod kterou organizačně spadá i SCHKO Beskydy. Bylo obnoveno vydávání zpravodaje pro

dobrovolné strážce (vycházel do roku 1998; celkem 7 čísel).

1996

Ing. Milan Škrott jmenován vedoucím Správy CHKO.

1997

Katastrofální povodně v povodí Bečvy i Odry. Následuje dlouhá série vzrušených jednání s vodohospodářii o budoucí podobě beskydských toků.

1998

Správa CHKO začíná v rámci Programu péče o krajinu s podporou pastvy ovcí, jako prostředku údržby chráněných území a botanicky cenných ploch

1999

Ministerstvem životního prostředí byl schválen Plán péče o CHKO Beskydy - stěžejní dokument oblasti a podklad pro územně plánovací dokumentace, lesní hospodářské plány apod. MŽP schválilo zonaci CHKO Beskydy.

2000

Vedoucím SCHKO Beskydy byl jmenován Mgr. František Jaskula. Novelou trestního zákona byly dobrovolným strážcům dány pravomoci veřejných činitelů - probíhá rozsáhlé přezkoušení členů a velká redukce stavu. Vešel v platnost zákon o náhradách škod způsobených chráněnými živočichy - byly tak vytvořeny lepší podmínky především pro ochranu beskydských šelem. Proběhl silně medializovaný odchyt medvěda v údolí Brodské.

2001

Rozbíhají se práce na mapování NATURY 2000, v rámci které bude vymezena síť evropsky významných chráněných území.

2002

Zahájena zásadní rekonstrukce objektu sídla Správy CHKO Beskydy. Od poloviny roku dochází ke změně organizační struktury pracoviště. Vznikají 3 oddělení - odd.zvláštní ochrany přírody, odd.obecné ochrany přírody a odd.terénních činností. Počet pracovníků Správy CHKO Beskydy dosáhl 18.

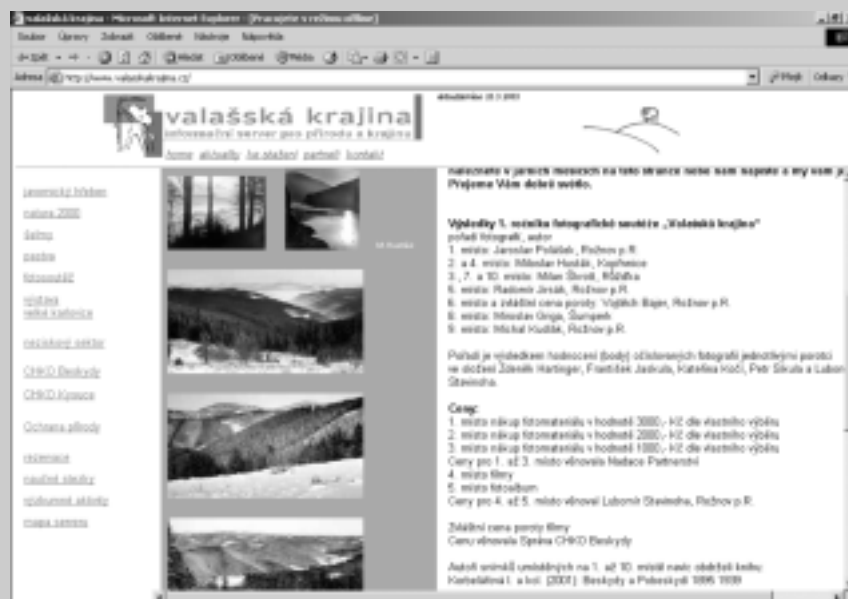
CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST BESKYDY NA INTERNETU

Svět se vyvíjí. Úvahy nad tím, zda globalizace je zhoubná či nikoliv ponechme jiným, ale asi nikdo nepochybuje o tom, že komunikace na internetu je (nebo bude) relativně levná a rychlá. Díky bouřlivému vývoji médií na konci minulého století bere již velká část lidí internet jako běžnou věc, nejen jako rychlý zdroj informací, ale i jako pramen hlubšího poznání. Doufejme, že knihy a časopisy hned tak nevyumí, nicméně státní správa by již dnes měla prostřednictvím internetu informovat o své činnosti. CHKO Beskydy jsou bezesporu atraktivní oblastí. Zkuste sami vytukat v některém z vyhledávacích serverů, jako je např. www.google.com slova „CHKO Beskydy“. Probrat se záplavou stránek, které tuto kombinaci obsahují, není zrovna jednoduché, zejména pokud nechcete finančně podporovat jeden nejmenovaný předražený monopol. Nicméně i na poli informací o přírodě postupně vznikají servery, které kumulují údaje a měly by být jednodušší cestou k tomu, co chcete vědět. Jednou z možností je navštívit stránky s celostátní působností. Řadu informací o všech chráněných oblastech můžete nalézt na oficiálních stránkách Správy Chráněných krajinných oblastí ČR na www.schkocr.cz. Slyšeli jste již o soustavě evropsky významných území NATURA 2000?

Stránky o probíhající mapování biotopů a stavu projektu v ČR jsou na www.natura2000.cz nebo www.nature.cz. Pokud například hledáte informace k beskydským rezervacím, pak určitě navštivte nature.hyperlink.cz. Naleznete zde základní data a fotografie i k dalším chráněným územím východní Moravy. Tyto stránky jsou kromě obsáhlosti a přehlednosti příjemné i v dalším ohledu, který je bohužel často opomíjen - jsou pravidelně aktualizovány. Posledně jmenované vlastnosti si dali do vínku tvůrci informačního serveru www.ValasskaKrajina.cz. Provoz serveru, na jehož obsahu se Správa CHKO Beskydy také podílí, se rozjždí. Již dnes zde naleznete základní informace a aktuality, jako je přehled článků nebo stanovisek k Lysé hoře, výsledky výzkumných projektů, kontakty na nevládní organizace, působící ve zdejší regionu, výsledky fotosoutěže „Valašská krajina“ apod.

Pokud máte fotografické nebo textové materiály týkající se zdejší výjimečné krajiny, které byste chtěli umístit na internetu, neváhejte a kontaktujte nás. Budeme vděční i za Vaše kritické připomínky a náměty.

Petr Wolf
wolf@schkocr.cz

VZÁCNÉ DRUHY PTÁKŮ NA LYSÉ HOŘE

Lysá hora je (nejen) po ornitologické stránce velmi významnou lokalitou, což potvrdili také výsledky loňských průzkumů. Díky tomu, že se na jejích svazích a v okolí vrcholu zachovaly unikátní zbytky lesních porostů, mají zde možnost přežít mnohé vzácné druhy ptáků. Právě proto byl také celý masív Lysé hory zahrnut do návrhu oblasti ochrany ptáků – SPA Beskydy, která bude po vstupu do EU součástí evropské soustavy chráněných území NATURA 2000.

Mezi nejzajímavější zjištěné druhy patří strakapoud bělohřbetý, významný indikátor zachovalosti lesních ekosystémů. V rámci ČR má nejsilnější populaci v Beskydech a proto právě CHKO Beskydy má největší odpovědnost za jeho ochranu. Ale i v tomto území se

vyskytuje pouze na několika desítkách lokalit, jednou z nich je právě Lysá hora. Strakapoud bělohřbetý je chráněn podle zákona o ochraně přírody, kde je zařazen do kategorie silně ohrožený. Mimo to je uveden v příloze I. Směrnice o ptácích, což je jeden z předpisů o ochraně přírody Evropské unie.

Dalším významným druhem je žluna

šedá, která je u nás hojnější než předchozí druh, avšak v některých okolních státech je dnes již velmi vzácná. Z tohoto důvodu byla také zařazena do Směrnice o ptácích. Na Lysé hoře hnízdí v současnosti několik párů.

Za velmi vzácného šplhavce je považován datlík tříprstý (silně ohrožený druh). Můžeme se s ním se setkat v horských smrčínách kolem vrcholu Lysé hory a na několika málo dalších lokalitách v Beskydech.

Přítomnost šplhavců, kteří si k hnízdění tesají dutiny ve stromech, částečně podmiňuje výskyt dalších druhů ptáků, které stromové dutiny vyhledávají k hnízdění. Jedná se především o holuba doupňáka a sovy kulíška nejmenšího a sýce rousného, patřící rovněž mezi silně ohrožené druhy. Také jejich výskyt se na Lysé hoře podařilo prokázat. Z ostatních sov se objevují dosud neověřené zprávy o pozorování výra velkého a není zcela vyloučen výskyt naší nejvzácnější sovy puštíka bělavého, jehož jedinou původní populaci v ČR najdeme už jen v Beskydech.

Z pěvců byl ve vrcholových partiích masívu zaznamenán výskyt lindušky horské a lindušky luční. První ze jmenovaných druhů hnízdí v Beskydech jen na třech lokalitách z nichž jednoznačně nejbohatší lokalitou jsou

strakapoud bělohřbetý

vrcholové partie Lysé hory. Poměrně početným druhem je zde kos horský, kterého můžeme pozorovat nejčastěji v okolí vrcholu. Od běžného kosa černého se liší bílým pruhem na hrudi, takže jej mohou poznat i lidé bez hlubších ornitologických znalostí. Kos horský také patří mezi silně ohrožené druhy, neboť v horských polohách stále ubývá pro něj vhodných lokalit. Lysá hora mu zatím poskytuje dobré existenční podmínky.

Z kurovitých ptáků byl zaznamenán výskyt jeřábka lesního. Jde o velmi nenápadný druh, jehož početnost v posledních desetiletích velmi silně poklesla. I přesto se z Lysé hory objevují občasná pozorování. Samostatnou kapitolou je dnes již kriticky ohrožený druh tetřev hlušec. Podle starých literárních údajů pocházejících kolem roku 1930 se na Lysé hoře a v jejím okolí vyskytovaly desítky ptáků a nacházela se zde četná tokaniště. Beskydy byly v minulosti celorepublikově známou tetřeví oblastí. Bohužel toto už dávno není pravda a v současné době se v Beskydech objevují jen sporadické zprávy o výskytu tetřevů. Některé z nichž pocházejí i z Lysé hory. Neméně zajímavé jsou zprávy z konce 19. století, které hovoří o hnízdění orla skalního a orla křiklavého na Lysé hoře. Bohužel i tyto údaje jsou již dávnou minulostí.

Na úbytku uvedených druhů se jednoznačně negativně podepsala činnost člověka – nevhodné způsoby lesního hospodaření, imise, turistický ruch a do jisté míry i vysoké stavy drobných predátorů (liška, kuna, toulaví psi atd.). Rovněž rostoucí intenzita turistického ruchu je významným

ohrožujícím faktorem. Konkrétně u tetřeva je tento faktor pravděpodobně až kritický. Nebude-li turistický ruch a rekreace usměrňován, tetřev z Beskyd zmizí úplně. Přispět by k tomu mohlo i znovuotevření kontroverzní severní sjezdovky.

datlík tříprstý

Lysá hora disponuje přírodními hodnotami, které nám v jiných koutech naší republiky mohou závidět, o ně-

kterých okolních státech ani nemluvě. Je jen škoda, že druhová rozmanitost nelze vyjádřit penězi. Možná by stačilo kdyby se ji dnešní společnost naučila jen dostatečně vnímat a pochopila její význam. V některých státech se to již částečně podařilo, ale bohužel mnohdy už bylo pozdě.

Daniel Křenek ZO ČSOP Orchidea

PŘÍRODNÍ PAMÁTKA UHERSKÁ

Jedná se o nejmladší zvláště chráněné území CHKO Beskydy – přírodní památka byla zřízena vyhláškou č.2/2003 Správy CHKO Beskydy ze dne 14.1.2003. Celková výměra je 3,26 ha.

Nachází na východním úbočí vrchu Žár (689 m) v katastru obce Zděchov (okres Vsetín), na severozápadních svazích Javorníků. Nadmořská výška se pohybuje od 500 do 620 m n.m. Území je součástí 1.zóny CHKO Beskydy a představuje krajinářsky, historicky a esteticky významný segment krajiny.

Předmětem ochrany je zachovalá partie typické valašské krajiny – tzv. jalovcový pasínek (rostlinné společenstvo svazu *Cirsio-Brachypodium pinnati*) s významným výskytem jalovce obecného (*Juniperus communis*), doprovázený výskytem několika druhů orchidejí. Roste zde např. vstavač mužský (*Orchis mascula*), pětiprstka žežulník (*Gymnadenia conopsea*), prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), prstnatec listenatý (*Dactylorhiza longibracteata*), vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*) a ve velkém množství kruštík širolistý (*Epipactis helleborine*).

Křovinami porostlá pastvina s kamennými snosy a hromadisky je domovem řady živočichů, z nichž nejvýznamnější jsou chráněné druhy vázané na tento biotop - ještěrka živorodá (*Lacerta agilis*), slepýš křehký (*Anguis fragilis*) a z ptáků např. ůhýk obecný (*Lanius collurio*).

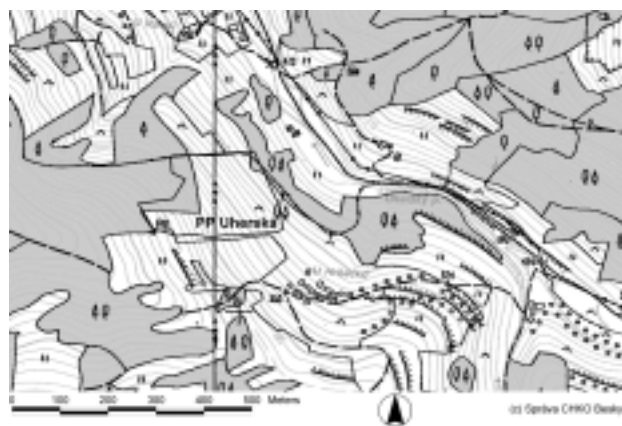
Území bylo odedávna využíváno jako extenzivní pastvina pro hovězí dobytek a ovce. Vzhledem ke svažitosti a nemožnosti využití mechanizace pro údržbu byly pozemky pro dřívějšího uživatele (ZD Horní Vsacko) nerentabilní a proto nebyly posledních cca 15 let obhospodařovány. Ponechání ladem se projevilo mohutným nástupem náletových dřevin - smrk, růže, hloh, trnka, akát, líska a degradací bylinného složení porostu. V roce 1996 proto Správa CHKO nechala provést výřez vzrostlých smrků, v roce 1999 a 2000 pak výřez křovin, akátu a zmlazení náletových dřevin, včetně posečení cca 1 ha pastviny. Takto připravené plochy byly v dvou následujících sezónách vypásány smíšeným stádem ovcí a krav. Prosvětlení lokality spolu s extenzivní pastvou se začíná pozitivně projevovat ve zvyšování druhové pestrosti porostu. Přesto se však zdá, že dosavadní velikost stáda a doba pastvy není dostačující. Do budoucna bude nutné výřezem náletu zpřístupnit spodní a vrchní část pastviny a zvýšit intenzitu výpasu. Zvýšenou pozornost je třeba také věnovat zamezení šíření expanzivních a nežádoucích druhů jako je třtina křovištní, pcháč oset, akát obecný.

Milan Škrott

prstnatec májový

MALOPLOŠNÁ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ V CHKO BESKYDY

1 PR Čerňavina	17 PP Byčinec	33 NPR Salajka
2 PR Travný	18 PR Poledňana	34 PP Lišková
3 PP Pod Lukšincem	19 PP Zubří	35 PP Skálí
4 PP Ondrášovy díry	20 PP Kyčmol	36 PR Kutáný
5 PR Travný potok	21 PR Velký Polom	37 PP Vachalka
6 NPR Mazák	22 PP Kněhyňská jeskyně	38 PP Brodská
7 PP Velký Kámen	23 PP Podgrůň	39 PP Smradlavá
8 PR Trojačka	24 PP Motyčanka	40 NPR Razula
9 PR Huštýn	25 PR Klíny	41 PP Stříbrník
10 PR Mazácký Grůnik	26 NPP Valašské muzeum v přírodě	42 PR Galovské lúky
11 NPR Mionší	27 PP Rákosina ve Stříteži	43 NPR Pulčín Hradisko
12 PR Nořtí	28 PR V Podolánkách	44 PP Uherská
13 PR Smrk	29 PP Pod Juráškou	
14 PP Obidová	30 PP Poskla	
15 NPR Radhošť	31 PP Kladnatá - Grapy	
16 NPR Kněhyně-Čertův Mlýn	32 PP Kudlačena	
- NPR - národní přírodní rezervace
 PR - přírodní rezervace
 NPP - národní přírodní památka
 PP - přírodní památka

DŘEVINY ROSTOUCÍ MIMO LES

Neodmyslitelnou součástí krajiny jsou stromy a rozptýlená keřová zeleň. Hlavně v jižní části Chráněné krajinné oblasti Beskydy můžeme vidět střídání lesních porostů s loukami a pastvinami, jejichž okraje jsou často lemovány remízky a porostlými mezemi. S mohutnými soliterními stromy se setkáváme především v blízkosti chalup a hospodářských stavení na pasekách. Od pradávna měli lidé ke stromům úctu, což se odrazilo v různých náboženských kultech a později v národní symbolice mnohých zemí. Lípa byla přijata za náš národní symbol v době obrozenecké a předtím měla významné postavení u Slovanů spolu s duby, břízami, javory a jasaný.

Jaký vztah ke dřevinám máme v dnešní době? Na jejich estetické hodnotě a přínosu pro zdravé přírodní prostředí se s řadou lidí shodneme. Horší je to však v případě našeho pocitu, že nám blízkost stromů znepříjemňuje život nebo nás přímo ohrožuje. Tady se často setkáváme s názorem, že pokud strom nebo keře rostou na mém pozemku, mohu s nimi nakládat podle vlastního uvážení. Důvody, pro které chtějí lidé stromy pokácet jsou rozličné a mají různou závažnost. Někomu vadí, že dřeviny zastíňují budovy, jinému, že na podzim zanášejí okapy listím a třetímu se zdá, že za vlhký kout v domě může vzrostlá lípa u chalupy. Někdo je zase alergický na jarní pyl z květů a někteří vnímají kmeny starých stromů přes rovná prkna nebo trámy, která by z nich mohli získat. Samozřejmě, že existují případy, kdy je skácení nezbytné. Jedná se například o takové poškození stromu, které může vést k bezprostřednímu ohrožení lidského života nebo majetku. Existují sice možnosti, jak takové nebezpečí omezit na minimum, ale provedení těchto prací je velice nákladné a používá se pouze v omezené míře pro památné nebo významné stromy.

V úvodu jsme si trochu přiblížili pohnutky, které nás vedou k úvaze o

skácení stromu. Než však vezmeme do ruky pilu nebo sekyru, zauvažujme, zda skutečně můžeme strom na svém pozemku beztravně porazit. Odpověď najdeme celkem snadno v zákoně č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny a prováděcí vyhlášce. První podmínkou je vlastnický nebo nájemní vztah k pozemku fyzické osoby, na kterém chceme dřevinu nebo keře odstranit. Pokud se už nechceme nikoho dále ptát, tak před kácením doporučujeme vzít do ruky metr a změřit **obvod kmene ve výšce 130 cm nad zemí**. Jestliže naměříme méně než 80 cm, můžeme jít pro pilu. Předtím je ovšem vhodné se naposledy zeptat, zda je opravdu nezbytné stromek takových dimenzí porazit. Stromy lze tedy bez povolení kácet do výše uvedeného obvodu a keře můžeme odstraňovat **do 40 m² souvislého porostu**. Ve všech ostatních případech musíte získat povolení. První kroky by proto měly vést na příslušný obecní úřad. Zde dostanete k vyplnění žádost, ve které uvedete důvody pro kácení a základní charakteristiky dřeviny. Po provedeném řízení obdržíte z obce rozhodnutí, ve kterém vám bude sdělen souhlas, případně nesouhlas s vaším záměrem. Na to, co se bude dít po obdržení souhlasu, není nutné mít příliš bujnou fantazii. Bývá dobrým zvykem, že se strom **skácí v době vegetačního klidu** tzn. od listopadu do konce března. Pokud obdržíte nesouhlasné rozhodnutí a rozplynou se vám mžitky před očima, zkuste se ještě jednou zamyslet, zda by nepomohlo k odstranění vašeho problému provedení citlivého ořezu stromu. Pokud ani po této úvaze neustoupíte od svého záměru, pak vám nezbude, než si přečíst poučení o odvolání. Odvolání proti rozhodnutí pošlete na obecní úřad, který jej postoupí se svým stanoviskem na Správu Chráněné krajinné oblasti Beskydy do Rožnova p. Radhoštěm. Z toho plyne další důležité ponaučení, že nejvíce svého času ušetříte, když se při vzniku jakéhokoli problému s dřevinou nejdříve dostavíte na váš

obecní úřad, přestože obec je součástí chráněné krajinné oblasti Beskydy. **Obce** jsou totiž podle zákona o ochraně přírody a krajiny kompetentní k povolení kácení dřevin i v tomto velkoplošném území a správa plní funkci pouze odvolacího orgánu. Pouze pokud byste byli vlastníky pozemku s vyhlášeným památným stromem, budete se obracet přímo na Správu CHKO Beskydy. Zde je režim ještě o něco přísnější, protože k činnostem v ochranném pásmu potřebujete rovněž souhlas orgánu ochrany přírody.

Padla zde již zmínka o tzv. ořezu stromů. Někde panuje mylný názor, že kdokoli má povolení na práci s motorovou pilou je zároveň odborníkem na ořez stromů. Na provedení této činnosti zákon o ochraně přírody a krajiny nepožaduje přímo povolení, ale v jednom ze svých ustanovení chrání stromy před poškozováním a ničením. Pro příklady, jak může po takovém zásahu strom nebo i celé stromořadí vypadat, nemusíme chodit daleko. Stačí se jenom kolem sebe pozorně dívat a brzo zjistíme, že se rozšířeným nešvarem stalo radikální snížení výšky stromů řezem do hlavního kmene a kosterních větví koruny. Možná si přitom dotyční neuvědomují, že strom kromě estetického poškození odsoudili k celkem rychlému odumírání vzhledem ke stáří, jakého se může mnoho dřevin ve zdraví dožít. Dnes již existuje řada jednotlivců a firem, kteří jsou k uvedeným zásahům řádně proškoleni a celá problematika údržby a ošetřování zeleně je popsána v několika odborných publikacích. Možná bude provedení zásahu stát o něco více peněz, ale za pár let nebudete muset drazé platit odstranění dřeviny v havarijním stavu.

Dnes jsme se ve stručnosti seznámili jak postupovat při záměru pokácet mimolesní zeleň a v dalších vydáních se dočtete o základních pravidlech pro údržbu a ošetřování dřevin a blíže si

představíme památné stromy.

Při přístupu ke dřevinám mějme však vždy na paměti, že si stromy zaslouží pro svůj mnohostranný význam (ekologický, zdravotně rekreační, stabilizační, estetický...) naši ochranu a následnou péči.

Pro zájemce uvádíme ještě výčet paragrafů ze zákona č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny a prováděcí vyhlášky č. 395/92 Sb. Základními ustanoveními v zákoně jsou §§ 7, 8 a 9. S nimi souvisejí §§ 46, 48, 76 odst. 1, písm. b) a 86 odst. 2. Ve vyhlášce jsou konkrétní požadavky pro povolení uvedeny v § 8.

Pavel Popelář

naprosto nevhodně provedený ořez lip

volně rostoucí jasan bez redukčních zásahů do koruny

NATURA 2000

NATURA 2000 je soustava chráněných území evropského významu.

Jejím cílem je chránit rostlinné a živočišné druhy a přírodní stanoviště významné z evropského hlediska.

Povinnost vyhlásit tato území a zajistit jejich ochranu mají všechny členské země Evropské unie, a k datu vstupu také kandidátské země, včetně České republiky.

Z čeho se NATURA 2000 skládá?

Natura 2000 se skládá z oblastí ochrany ptactva a z území chránících ostatní druhy a přírodní stanoviště. Přírodním stanovištěm se přitom rozumí např. květnatá bučina, jalovcová pastvina, orchidejová louka, mokřad aj.

V jaké fázi je NATURA 2000 v CHKO Beskydy?

V CHKO Beskydy jsou v současné době vymezena 2 území ochrany ptactva (Beskydy a Horní Vsacko) o celkové rozloze 62 271 ha. Od roku

2001 probíhá celoplošné mapování biotopů (přírodních stanovišť) a mapování významných druhů rostlin a živočichů. V současné době je zmapováno 72 % území CHKO, během roku 2003 by mělo být mapování dokončeno. Získané podklady budou sloužit pro vymezení území zvláštní ochrany (území Natura 2000).

Kde najít další informace?

Konečná podoba a praktické dopady soustavy Natura 2000 nejsou dnes ještě známy, nicméně doporučujeme postupně se o další vývoj zajímat. Informace je možné získávat na internetových stránkách: www.Natura2000.cz a www.nature.cz. Informace o vývoji soustavy Natura 2000 v CHKO Beskydy poskytne Správa CHKO Beskydy, a postupně budou zveřejňovány v našem zpravodaji a na internetových stránkách www.valassakrajina.cz.

Marie Derková
koordinátor Natury 2000
pro CHKO Beskydy

střívičník pantoflíček,
prioritní druh Natury 2000
rostoucí v Beskydách

SPRÁVA CHKO BESKYDY

KDE NÁS NAJDETE, JAK NÁS MŮŽETE KONTAKTOVAT

Správa Chráněné krajinné oblasti Beskydy v současné době sídlí v Rožnově pod Radhoštěm, v jedné z nejstarších zděných budov ve městě (bývalá obecná škola, později pekárna), v sousedství barokního kostela Všech svatých. Pokud nás budete chtít navštívit autem, je jedinou přístupovou komunikací ulice Nádražní (od vlakového a autobusového nádraží přes Bečvu, směrem do centra). Parkovací možnosti v centru jsou velmi omezené.

V přízemí budovy, která je v úředních dnech (pondělí, středa) otevřena od 8.00 do 17.00, naleznete většinu pracovníků oddělení obecné ochrany přírody. Právě sem budou směřovat všichni žadatelé o vyjádření ke stavbám. Kanceláře dalších odborných pracovníků, sekretariát a podatelna jsou v prvním poschodí.

adresa: Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36,
756 61 Rožnov p. R.

telefon:

571 657 407

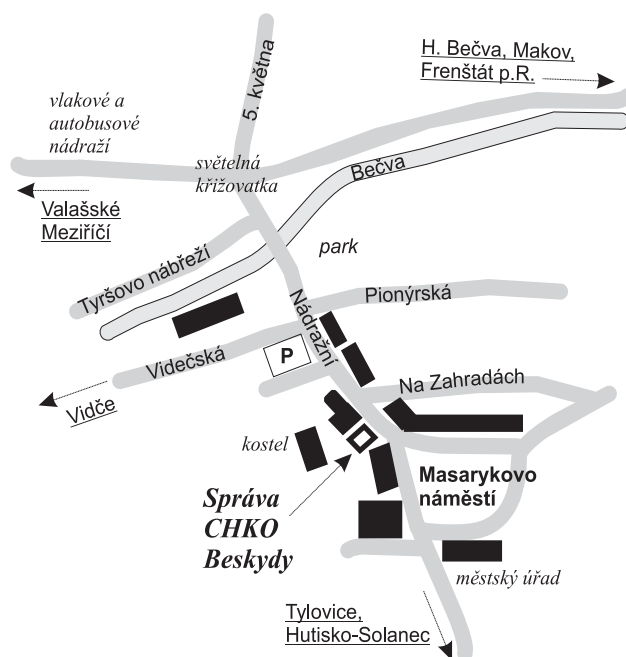
571 654 293

fax:

571 657 407

e-mail:

beskydy@schkocr.cz

budova SCHKO Beskydy na Nádražní ulici

tel. klapka	jméno	pracovní náplň
	M gr. František Jaskula	vedoucí Správy CHKO Beskydy
*21	Jana Vojkůvková	sekretariát, dokumentace
*33	Radka Křížová	hospodářka
*22	Ing. Milan Škrott	zástupce vedoucího, vedoucí oddělení terénních činností, NATURA 2000 – ochrana ptáčích území, zemědělství, koordinace programu péče o krajinu
*33	Mgr. Jan Petřvalský	agenda na úsecích rekreace, turistika, sportovní akce, výjezdy, táboření, geologie
*25	M gr. Jiří Lehký	strážní služba, práce s veřejností, naučné stezky, značení CHÚ
*25	M gr. Petr Wolf, Ph.D.	NATURA 2000, správa počítačové sítě, program péče o krajinu
*23	M gr. Marie Derková	koordinace mapování NATURA 2000, botanik
*25	M gr. Martin Poloha	ochrana vodních toků, břehové porosty, stavební agenda
*34	Ing. Jana Pňoková	vedoucí oddělení obecné ochrany přírody, stavební agenda
*24	Jana Svobodová	stavební agenda
*24	Ing. Karel Vrátný	stavební agenda
*23	Ing. Dana Morčínková	stavební agenda, program péče o krajinu
*34	Jaroslava Turková	stavební agenda
*22	M gr. Petr Chytil	botanik, zalesňování ZPF
*23	RNDr. Dana Bartošová	zoolog, náhrady škod způsobené chráněnými živočichy, CITES
*26	Ing. Pavel Popelář	vedoucí oddělení speciální ochrany, lesnictví a nelesní zeleň na území okresů N a V S
*26	Bc. Tomáš Myslík	lesnictví a nelesní zeleň na území okresu FM

KDO JE KDO NA SPRÁVĚ CHKO BESKYDY

V prvním čísle zpravodaje Vám krátce představíme část kolektivu Správy CHKO Beskydy – oddělení obecné ochrany přírody a jeho činnost. Cílem tohoto článku není nic jiného, než představit odborné pracovníky, kteří řeší konkrétní záležitosti, či problémy. A začneme činností, která je administrativně nejnáročnější, ale mezi širokou veřejností asi nejméně populární.

ODDĚLENÍ OBECNÉ OCHRANY PŘÍRODY SPRÁVY CHKO BESKYDY

Jádrem tohoto oddělení jsou odborní pracovníci, stavaři - krajináři, kteří posuzují stavby z hlediska umístění v krajině a jejich vzhledu tak, aby odpovídaly základním požadavkům na stavby umístované v CHKO Beskydy. Současně dohlíží na zachování přírodního prostředí a krajinného rázu typického pro oblast Beskyd. Hlavní náplní jejich práce je vydávání stanovisek k územním a stavebním řízením příslušných stavebních úřadů a spoluúčast při tvorbě územních plánů. Telefonní spojení na jednotlivé pracovníky oddělení: 571 654 293 kl. 24, 34.

Jana Pnioková

Ing. Jana Pnioková – vedoucí oddělení; stavební činnost v k.ú.: Bílá, Staré Hamry, Ostravice, Malenovice, Janovice, Lubno, Krásná, Pražmo, Morávka, Raškovice, Vyšší Lhoty, Komorní Lhotka, Smilovice, Řeka, Guty, Oldřichovice, Tyra, Karpentná, Vendryně

Jaroslava Turková - stavební činnost k.ú.: Rožnov p.R., Tylovice, Hážovice, Dolní Bečva, Horní Bečva, Hutisko-Solanec, Prostřední Bečva, Zubří

Jana Svobodová – stavební činnost v k.ú.: Střítež n.Bečvou, Krhová, Frenštát p.R., Trojanovice, Mořkov, Hodslavice, Veřovice, Kunčice p.O., Čeladná, Valašská Bystřice, Velká Lhota, Vidče, Vigantice, Zašová

Mgr. Martin Poloha - vodní hospodářství, úpravy vodních toků; stavební činnost v k.ú.: Návší, Dolní Lomná, Horní Lomná, Košařiska, Milíkov, Bocanovice, Mosty u Jablunkova

Ing. Karel Vrátný – stavební činnost v k.ú.: Malá Bystřice, Velké Karlovice, Malé Karlovice, Karolinka, Nový Hrozenkov, Halenkov, Huslenky, Zděchov, Hovězí, Janová, Ústí u Vsetína, Leskovec, Valašská Polanka, Lužná, Pulčín, Lidečko, Horní Lideč, Francova Lhota, Valašská Senice, Střelná

p.g. Jan Petřvalský - geologie, sportovní a rekreační aktivity v oblasti, turistika

OSÍDLENÍ A LIDOVÁ ARCHITEKTURA

Všude, kde zasáhne ruka člověka do přírodního prostředí, vzniká kulturní krajina. V Beskydech lze proces utváření sídelní krajiny sledovat na formách vesnické zástavby řadového půdorysu. Postup při zkulturování doposud neobydlených oblastí byl na Valašsku v podstatě stejný, jako všude jinde. Začínalo se s klučením lesa zpravidla podél potoka proti bočním svahům. Cílem této plánovité činnosti kolonistů bylo založit vesnické sídlo. Každému byl vymezen pás lesa, který musel proměnit v zemědělskou půdu a vystavět obydlí. Tak vznikala jedna usedlost vedle druhé. Tak vznikaly i v Beskydech vesnice řadového typu - dlouhé lesní lánové vsi.

Vytváření méně pravidelných valašských řadových (řetězových) vsí spadá do 14. až 17. století. Vsi se vyznačují nepravidelnou zástavbou podél cesty nebo potoka s častým sklonem k volnějšímu hromadnému půdorysu.

V druhé polovině 16. století dochází na Valašsku k pasekářské kolonizaci. Jí se rozšiřovaly již existující obce na úpatí hor. Tato kolonizace souvisí s novým rozvojem a způsobem hospodaření.

Kolonizace postupovala od nižších míst k vyšším lesnatým polohám. Kusy lesů byly dávány novým kolonizátorům, kteří je vykáceli a na mýtinách vystavěli nová stavení. Někdy sem odcházeli potomci, jimž pozemky připadly jako dědictví a pro něž nebylo ve vesnicích místo. Takto vzniklé samoty se nazývaly „paseky“. Pasekářské usedlosti byly postupně budovány i na „letoviscích“ a na „stániskách“, odlehlých horských pastvinách a loukách původně sloužících k letní pastvě dobytka. Stavení vznikala i na malých ohrazených místech v lesích, kde se ve včelínech chovaly včely. Typické a specifické pro beskydskou krajinu je tedy velké rozšíření rozptýlených pasekářských dvorcových sídel a samot.

V souvislosti s utvářením nového osídlení je pro naši oblast také charakteristická zástavba dvora obytnými a hospodářskými objekty.

chalupa na Martiňáku

Valašské muzeum v Rožnově p.R.

dům v Rožnově p.R.

fojtství ve Velkých Karlovicích

Nejedná se o pravidelné sevřené seskupení, ale naopak o přírodní nepravidelné formy. V Beskydech jsou tyto formy zastoupeny hromadnou a skupinovou zástavbou dvora. U hromadné zástavby jsou obydlí, chlévy, stodoly příp. jiné hospodářské objekty nepravidelně seskupeny. U skupinové zástavby dvora se stává, že některé stavby jsou postaveny těsně vedle sebe a tvoří spolu hmotový nebo i konstrukční celek. Ostatní objekty stojí pak opět samostatně.

Tyto způsoby zástavby mají značné místní odlišnosti, což souvisí s úzkým sepětím zástavby s přírodním rázem krajiny, konfigurací terénu hospodářskými a společenskými podmínkami apod.

K výstavbě obydlí i hospodářských objektů se používalo místních přírodních materiálů. Forma a tvarosloví odpovídají prostředí, rostlému terénu a klimatu.

Na území CHKO se vyskytuje lidová architektura typu karpatského, lokální forma domu valašského a těšínsko-slezského. Jedná se o přízemní roubený dům se sedlovou střechou krytou původně šindelem. Charakteristickými prvky jsou dřevěné podsíně, dřevěné štíty s ozdobně kladenými deskami, místně i malovanými, okapové stříšky ve štítě, kabřinec s makovičkou a jiné osobité detaily tvořící širokou škálu prolínající se účelnosti a krásy.

Dnes se kvapem ztrácejí tradiční stavební projevy původního obyvatelstva obdivuhodně zapadající do okolní krajiny. Postupně mizí zbytky dřevěných valašských staveb, křehkých malovaných štítů a mohutných srubů.

Mizí tak původní sídelní krajina, která byla vždy chápána a oceňována jako důležitá součást naší národní kultury. Dnes má většina původních objektů lidové architektury značnou historickou a uměleckou cenu. Vždyť lidová architektura stejně jako monumentální architektura je měřítkem kulturní vyspělosti, tvůrčího a řemeslného nadání našeho národa.

Věra Halamíčková

„SČÍTÁNÍ“ RYSŮ A VLKŮ V CHKO BESKYDY

Ve dnech 22. – 23. února 2003 se na velké části území CHKO Beskydy uskutečnilo tradiční mapování výskytu velkých šelem (nesprávně označované jako sčítání). Pracovníci Správy CHKO Beskydy a několik desítek dobrovolníků získaly v terénu mnoho cenných informací o současném výskytu rysů a vlků, ale i dalších vzácných živočichů (vydra říční, tetřev hlušec, jeřábek lesní, holub doupaňák). Správa CHKO chce touto cestou poděkovat všem účastníkům za pomoc. Výsledky mapování budou prezentovány v příštím čísle našeho zpravodaje.

Dana Bartošová

stopa vlka

ochrana ovčí před vlky v polských Beskydech - kromě pasteveckých psů se osvědčily „fladry“, což je ochrana na způsob tzv. zradidel; vlci se „fladrů“ bojí, nedůvěřují jim a netroufají si je podlézt nebo přeskočit; foto: Sabina Nowak, Stowarzyszenie dla Natury WILK, Polsko

UPOZORNĚNÍ PRO CHOVATELE HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘAT V OBLASTI BESKYD

V souvislosti s blížící se pastevní sezónou upozorňuje Správa CHKO Beskydy chovatele hospodářských zvířat v CHKO Beskydy a v navazujícím území na nebezpečí, které hrozí nedostatečně zabezpečeným hospodářským zvířatům ze strany velkých šelem (vlka, medvěda a rysa). Tyto zákonem chráněné šelmy se v ČR vyskytují v nepatrném počtu, a proto jejich početní stavy nelze regulovat.

Podle evidence škod způsobených šelmami v období 2000 - 2002 byly nejčastější útoky vlků na ovce. Ojedinelé škody na včelstvech a včelařském zařízení způsobili medvědi. Vlci napadali zejména ovce ponechané trvale bez dozoru (tzn. i v noci) - na horských pastvinách obklopených souvislými lesními porosty, nebo na podhorských pastvinách sousedících s lesíky či břehovými porosty. Ke škodám docházelo nejčastěji v noci, někdy i brzy ráno. Z evidence nahlášených škod vyplývá, že vlci v beskydské oblasti usmrtili v roce 2000 čtyři ovce, v roce 2001 padesát ovcí a v roce 2002 patnáct ovcí.

Škody způsobené výše uvedenými chráněnými druhy šelem na hospodářských zvířatech jsou od roku 2000 hrazeny podle zákona č. 115/2000 Sb. o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Konkrétně jsou hrazeny škody na

skotu, prasatech, ovcích, kozách, hrabavé a vodní drůbeži, koních a oslech a jejich křížencích, králíciích a kožešinových zvířatech, rovněž na psech sloužících k hlídání vybraných domestikovaných zvířat. Jsou hrazeny také škody způsobené medvědem na včelstvech a včelařském zařízení. Lze poskytnout i náhradu škody na

uzavřených objektech, a to i tehdy, pokud je poškodila domestikovaná zvířata v důsledku napadení zvláště chráněným živočichem.

Škodu je nutno nejpozději do 48 hodin nahlásit Správě CHKO Beskydy (území CHKO) nebo příslušnému krajskému úřadu (mimo území CHKO) kvůli provedení šetření původce škody – pokud se jedná o šelmu. Podmínkou obdržení náhrady škody je, aby hospodářská zvířata byla v době napadení umístěná v uzavřeném objektu, který jim zabraňuje ve volném pohybu mimo tento objekt (chlév, dvůr, přístřešek na pastvině, pastevní ohrada běžného typu, elektrický ohradník, oplocená zahrada). Poškozený chovatel musí přizvat veterináře (kvůli potvrzení týkajícího se usmrcených a zraněných zvířat – plemeno ovcí, zranění, léky, odvoz do kafilerie aj.). Je důležité také zajistit všechny známky přítomnosti šelem - nehýbat s usmrceným zvířetem, ale zakrýt je, aby se k němu nedostali krkavci nebo lišky, přikrýt stopy šelem, aby nedošlo k jejich rozšlapání, případně zhotovit sádrové odlitky stop, uschovat chlupy šelem uvízlé např. v oplocení, upozornit na nalezený trus šelmy atd. Kvůli prevenci je důležité o přítomnosti šelem uvědomit ostatní chovatele v sousedství. Další postup sdělí chovateli v rámci terénního šetření pracovníci orgánu ochrany přírody – podle jeho pokynů pak napíše chovatel stručnou žádost o náhradu škody.

Nejlépší je samozřejmě škodám předcházet - zvýšit dozor nad hospodářskými zvířaty a na noc je zavírat do objektů, které brání přístupu šelem. Nejvhodnější tradiční ochranou stáda je přítomnost správně vedeného pasteveckého psa.

Dana Bartošová

PROJEKT „JAVORNICKÝ HŘEBEN – NAŠE SPOLEČNÉ PŘÍRODNÍ A KULTURNÍ DĚDICTVÍ“

Cílem projektu je poskytnout informace obyvatelům a návštěvníkům regionu o přírodní, krajinné, kulturní i historické jedinečnosti území. Vznikly čtyři typy materiálů, na kterých se spolupodíleli odborníci a organizace ze Slovenské a České republiky. Ve veřejných prostorech jednotlivých obcí je vyvěšeno sedm kusů plakátů. Vznikl obsáhlý turistický průvodce (80 stran) a internetová prezentace na www.ValasskaKrajina.cz. Školám a informačním střediskům je určen multimediální CD-ROM. Projekt je financovaný z prostředků EU v rámci

programu Phare CBC. Dne 23. dubna tohoto roku se v rámci projektu sešli zástupci obcí a správ CHKO z obou států ve Velkých Karlovicích a v Makově. Tato setkání jsou příslibem další přeshraniční spolupráce, například při vytvoření netradiční naučné stezky po javornickém hřebeni.

NOVÉ PUBLIKACE, NA KTERÝCH SE PODÍLELA SPRÁVA CHKO BESKYDY

NS Hradisko

Průvodce naučnou stezkou, která byla zřízena na vrchu Hradisko v roce 2002. Barevná skládačka je k dispozici v informačním centru města Rožnov p. R., na městském úřadu a na Správě CHKOB.

Velké Karlovice - lidé a krajina

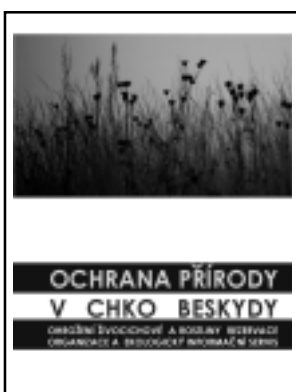
Malá barevná brožura s velkým množstvím jedinečných informací, starých fotografií i map, věnovaná jedné z obcí v srdci Valašska a jejímu krásnému okolí. Vyšla u příležitosti stejnojmenné výstavy – k dispozici na obecním úřadě a v Karlovském muzeu ve Velkých Karlovicích.

Ochrana přírody v CHKO Beskydy

Brožura s informacemi o vývoji krajiny, neživé přírodě, flóře a fauně Beskyd. Velká část je věnována beskydským rezervacím, chráněným živočichům a rostlinám. Najdete zde i seznam organizací věnujících se ochraně přírody a ekologický informační servis (Co dělat když ...).

K dispozici na Správě CHKOB.

Pasme ovce, Valaši

Velmi čtivě sepsané informace pro chovatele ovcí. Chov ovcí dal vzniknout pestré valašské krajině a tato publikace ing. Tomáše Ondrucha by měla přispět k jeho renesanci. Publikace obsahuje praktické rady a odkazy, včetně těch o ochraně stád před šelmami, nebo o dotační politice.

BESKYDY - zpravodaj Správy Chráněné krajinné oblasti Beskydy, 1. číslo, 2003.

Pro interní potřebu vydává Správa CHKO Beskydy, Nádražní 36, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm; beskydy@schko.cz. Náklad 500 výtisků. Vychází v květnu 2003.

Autoři fotografií: F. Jaskula, J. Korňan, K. Kočí, P. Popelář, D. Křenek, P. Wolf, R. Janda & archiv SCHKOB.

Grafické zpracování: sumec+ryšková, Rožnov pod Radhoštěm. Tisk: PROprint, Český Těšín.

Zpravodaj je vytištěn na recyklovaném papíře. NEPRODEJNÉ.